

خط و خاطره

www.ketab.ir

خط: استاد الله شیرازی

کردآوری: عطا الله شیرازی

تهران، ۱۳۹۳

بسم الله الرحمن الرحيم

سرشناسه: شیرازی، عطا الله، گرد آورنده.
عنوان و نام پدیدآور: خط و خاطره / خط اسدالله شیرازی؛ گرد آورنده عطاالله شیرازی.

مشخصات نشر: تهران: تهران صدا، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص. : مصور.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۹۵-۰۱-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: خوشنویسی

موضوع: فارسی - واژه نامه - چند زبانه

شناسه افزوده: شیرازی اسد الله، قرن ۱۳ ق.، خوشنویس

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۹۲۵ ش ۲ / ف NK۲۶۳۹

رده بندی دیویی: ۷۴۵/۶۱۹۴

خط و خاطره

ناشر: انتشارات تهران صدا

خط: استاد اسدالله شیرازی

گرد آوری: عطاالله شیرازی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۳

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۹۵-۰۱-۵

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: مجتمع چاپ سردمدی

گرافیک: آتلیه آوام

حق چاپ محفوظ است

قیمت: ۶۵۰۰۰۰ ریال

مجموعه‌ای که در سال‌های ۱۲۶۹ (۱۸۶۴) تدوین و تکمیل یافته است؛ نگاه اول از دیدگاه علوم اعصاب و روان به ویژه نوروسپیکولوژی که رابطه ساختار (مغز) و رفتار را بررسی می‌کند، به اثرپذیری از روح حاکم زمان و مکث و تفکر درباره چگونگی مکتوب کردن با موسیقایی (شعر و درجانه‌ای نثر) بسیار تحسین‌برانگیز است. فعالیت‌های عالی قشر مخ انسان به ویژه در رمزگردانی و کدگذاری زبان که در این اثر به زبان انجام گرفته است، نشان از دانش، ادراک و شناخت در حوزه دریافت معنی و مفهوم واژگان می‌باشد که در سه زبان عربی فارسی و انگلیسی مطرح شده است.

ذوق زیبایی‌شناسی، معنی بخشی، هارمونی و تقارن را آقای شیرازی در نوشتار به تماشا گذاشته است.

این اثر «تاریخی» یک بخش مهم از بافتاب فرهنگ و هنر فرزندان آن دوران می‌باشد که امید است در موزه اسناد ملی جمهوری اسلامی ایران جایگاه خودش را داشته باشد تا نسل جوان به تاریخ با ریشه خودش بنگرد و شاید الهام گرفته و روح حاکم زمان خودش را نیز به زبان امروز ماندگاری ببخشد.

نوشتن تاریخی کردن خود است.

از دکتر شیرازی که با جنبش علمی - هنری، اجتماعی و زندگی معنی می‌بخشد بخاطر اجازه مطالعه این متن زیبا بسیار متشکرم.

PS: امید است این اثر توسط صاحب‌نظران بررسی شود. اینجانب فقط از دیدگاه بسیار

محدود و فروکاست‌گرا (نوروسپیکولوژی هنر) جسارت کردم.

با ارادات تمام

دکتر حسن عشایری

خاطره چه تلخ و چه شیرین چه تاریک و چه روشن یادآور گذشته است و گذشته می تواند معنا داشته باشد و درس آموز. تجربه نیاز بشر برای بقا و زندگی بهتر است. تجربه معنای گذشته است بمنظور حل معمای آینده. خاطره با خط ارتباط مستقیم دارد و از روزها و سال ها و صدها و هزاران سال پیش شروع می شود و تا امروز و چند دقیقه و ثانیه قبل ادامه دارد. خط خاطره تاریخی است و روابط تاریخ و آغاز پیدایش تمدن.

خط هنر است برای تعریف هنر. انسان تنها به آنچه علم به او می آموزد خشنود نیست و این ناخشنودی او را وامی دارد که برای بازآفرینی جهان زیستگاه خود بکوشد. این علت وجودی هنر است.

آدمی با ساختن واقعیت خود را می سازد و در روابط میان امور روحی و اجتماعی بُعد تاریخی موثر است یعنی نوعی همبستگی جبرانی بین انسان و محیط وجود دارد. بقا انسان و تغییر محیط و طبیعت راز تاریخ است که با علم کشف شده است. علم در جسورانه ترین صورت خود مجری اراده انسان است و خود به تعیین حرکت آن کمک می کند. اندیشه های علمی سال به سال بزرگتر می شوند تا سرانجام طرح کلی شان تغییر می کند این رشد در خلا یا حتی به صورت مجرد در محیطی که هیچ چیز جز اندیشه نباشد صورت نمی گیرد. علم عبارت است از واقعیت و تفکر که به یکدیگر نیرو می دهند.

خط ربط علم و واقعیت و تفکر را در طول تاریخ نشان می دهد. خط مسیر تکامل انسان و ایجاد تمدن بشر و مهمتر شرایط پیدایش روحیه علمی و گسترش و سقوط و انحطاط تمدن ها را نیز حفظ می کند.

شناخت پربهترین چیزی است که انسان دارد و انسان از راه تجربه فن صیانت بقا را که مشخصه دوران پیش از تاریخ است گسترش داد (دورانی که حدود دو میلیون سال طول کشید).

برای شناخت دو سرچشمه وجود دارد یکی نظاره جهان بیرون که تفکر و تأمل به آن یاری می رساند این نظاره به ما می آموزد که طرز کار جهان چگونه است

این دانایی بدست آمده علم است و از سه هزار سال پیش پیوسته در حال پیشرفت است تا جائیکه امروز می دانیم منشاء و ماهیت حیات چیست. علم به ما این امکان را داده است که گذشته و تاریخ پیدایش انسان را بدانیم. در طول پیدایش انسان، اولین انسان، انسان کاردان بوده

است که از راه خوشه‌چینی و شکار زندگی می‌کرد و تصور می‌رود به زبانی نه چندان مفهوم سخن می‌گفته که برای انتقال اندیشه مناسب نبوده است.

بعد از تکامل انسان کاردان و طی سال‌ها، انسان هوشمند هوشمند پا به عرصه وجود گذاشته است. نمونه این نوع هنوز مانند عصر حجر در گینه نو و آمازون زندگی می‌کنند.

انسان پس از گذراندن دوران سنگ و مس و مفرغ و آهن امروز در دوران انفورماتیک به سر می‌برد. آنچه در انسان هوشمند هوشمند ایجاد شد زبان شمرده است که شکل‌گیری آن منوط به رشد حنجره و مغز است که برآیند تکامل شناختی است.

این زبان مانند آنچه در کودکان اتفاق می‌افتد چهار مرحله دارد. در بشر تکامل یافته نیز این چهار مرحله به مرور پیش آمده است.

۱ - زبان نمادین بازتابنده هیجان‌ها و احساسات است. شامل حرکات‌ها و فریادها و خنده و گریه.

۲ - کاربرد علائم که هدف از آنها ایجاد واکنش درگیرنده علامت. این دو مرحله نزد بسیاری از حیوانات نیز دیده می‌شود.

۳ - توصیف که بخش بزرگ ارتباط‌های انسانی را تشکیل می‌دهد.

۴ - گفتگوی استدلالی که با اندیشه تحلیلی پیوند دارد. پس از پیدایش زبان دست‌یابی انسان هوشمند هوشمند به نوشتار یک پیشرفت واقعی فنی بوده است.

اختراع خط چون امکان نگهداری و انتقال و تبادل آگاهی را فراهم می‌آورد باعث پیشرفت فن و علم شد. چنین بود که علوم، ریاضیات، فلسفه، ادبیات و خلاصه فرهنگ و تمدن زاده شد نوشتار را سومری‌ها در حدود ۳۵۰۰ سال پیش اختراع کردند. نوشتار سومری به وسیله خط میخی یعنی نمادهای خطی ساده رشد یافت. مصری‌ها خط هیروگلیف (تصویر نما) را اختراع کردند که موجودات و اشیاء را به دقت نشان می‌داد. سال‌ها طول کشید تا نوشتار پندارنا اختراع شد. دشواری نوشتار پندارنا این است که باید هزاران حرف داشته باشد. بطور نمونه زبان چینی با وجود سی هزار حرف الفبا به بیش از یک و نیم میلیارد انسان امکان می‌دهد که از راه نوشتار با یکدیگر ارتباط داشته باشند. در حالیکه پنجاه لهجه با تفاوت بسیار دارند حفظ و باقی ماندن این نظام نوشتار بسیار پیچیده شاید به دلیل واژگان تک‌هجایی باشد کلمه‌های آن را نمی‌توان تجزیه کرد.

نوشتار پندارنا این مزیت را دارد که هر کس با هر زبان آنرا می‌فهمد.

نمونه مدرن نوشتار پندارنا علائم راهنمایی و رانندگی است.

نوشتار هجایی با پیدایش الفبا به اوج شکوفایی رسید. الفبا را فنیقی‌ها اختراع کردند و یونانی‌ها حروف با صدا و بی‌صدا را به کار بردند. واژه الفبا (Alphabet) از دو حرف اول الفبای یونانی (آلفا و بتا) مشتق شده است.

در خط فارسی نیز الفبا، از دو حرف اول الف و با تشکیل گردیده است. انگلیسی ۲۶ حرف و فارسی ۳۲ حرف دارد. نوشتار تاریخ را روایت و خط رازگشایی آئین‌ها و رمزگشایی از پایداری تمدن‌ها می‌کند.

نوشتار توانایی یادسپاری و استدلال را به میزان درخور توجه بالا برد. علم و ریاضیات قابل انتقال شد و فلسفه و تاریخ و ادبیات رشد کرد. امروز کامپیوتر بعد از پنج هزار سال باعث افزایش نامحدود یادسپرده‌های انسان شده است. کامپیوتر با امکان جمع‌آوری و حفظ اطلاعات با حجم زیاد و سرعت بالا یاد سپرده‌های انسان را نامحدود کرده است و انقلابی است که نتایج آن قابل پیش‌بینی نیست.

خط و نوشتار در طبیعت پیش از سه میلیارد سال تاریخ دارد (به اندازه تاریخ پیدایش حیات) نوشتار چیزی است که امکان یادسپاری و آگاهی را فراهم می‌آورد. ژن نقش خط و نوشتار را دارد که از بیست حرف تشکیل شده است اشاره شده این بیست حرف نیز از چهار حرف تشکیل می‌شود نظریه تکامل انواع، آن گونه که داروین در سال ۱۸۵۹ ارائه داد متکی به بررسی فسیل بود و نظامی را آشکار می‌ساخت که براساس آن گونه‌های حیوانی نزدیک بهم هر یک جایگزین دیگری می‌شوند فسیل‌ها کتیبه‌های تاریخ طبیعت هستند.

این نظریه مبتنی بر مشاهده دگرگونی‌های گاه ناچیز بین شکل ظاهر فرد زنده‌ای از یک گونه معین حیوانی یا گیاهی است که با انتخاب طبیعی رو به کمال می‌روند.

انتخاب طبیعی یعنی مبارزه برای بقا. این مبارزه و تغییر در سطح ژن‌ها صورت می‌گیرد (تکامل الفبای طبیعت). ژن آن گونه که در زمان مندل می‌پنداشتند تنها ناظر بر یک خصیصه معین نیست بلکه بر یک پروتئین نظارت دارد که آن پروتئین ممکن است در اندام‌های متعدد وجود داشته باشد. لذا یک دگرپسی می‌تواند علت دگرگونی‌های حیاتی متعدد باشد در شناخت تاریخ انسان نیز خط و الفبا نقش اساسی دارد حروف الفبا کلمه را می‌سازد و کلمه و ترکیب آن چگونگی گذشته را نشان می‌دهد و تاریخ علم با تاریخ نوشتار و خط رابطه تنگاتنگ دارد. علم نتیجه کوشش بشر برای شناخت و فهمیدن جهان پیرامونی نزدیک سه هزار سال تاریخ دارد و پیش از اختراع خط و نوشتار نمی‌توانست گسترش یابد اختراع خط نیز قاعده‌ای تکاملی برای صیانت بقا است.

سرآغاز علم نظاره دقیق طبیعت است. طبقه‌بندی و تجزیه و سپس پرداختن به استقرا فلسفی

یعنی حرکت از جز به کل و یافتن قوانین کلی با گردآوری داده‌ها و امکان قیاس و پیش‌بینی رخدادهای پروسه علمی است (همان یافتن معنای گذشته برای درک معمای آینده است). اعتبار فرضیه تجربه‌پذیر بودن آن است و تجربه باید تکرارپذیر باشد. تکرارپذیری معیار اصلی حقیقت است فرضیه وقتی محقق شد نظریه می‌شود و نظریه هنگامی که جای تردید نداشت قانون طبیعی نامیده می‌شود.

انگیزه پژوهش نیاز انسان به فهمیدن جهان و یافتن زمینه‌های بقا خویش است. انسان نیاز دارد مغز خویش را بیدار نگهدارد که نقش مهمی در مکاشفه آثار هنری بازی می‌کند. چه در شناخت طبیعت و چه در تاریخ انسان. پیدایش زبان هجایی و سپس اختراع خط و نوشتار نقش اصلی و اساسی در تکامل انسان و پیدایش و رشد علم و تمدن داشته است. شناخت این حرکت‌ها مانند هر خصیصه اکتسابی دیگر با وراثت انتقال نمی‌یابد بلکه وسیله انتقال آن کارآموزی است و این نقش آموزش جایگزین غریزه شده است.

خط حامل اصلی پیام آموزش در طول تاریخ بوده است. خط پاسخ به نیاز علمی انسان است نخستین انگیزه علم کنجکاوی برخاسته از دلهره انسان بوده است اگر چه کنجکاوی در همه انسان‌ها یکسان نیست. انسان برای علم به ترس از اعتقادهایی پیروی کرده است که بطور شفاهی از نسلی به نسل دیگر انتقال یافته است. ویژگی که در هیچ حیوانی وجود ندارد. در مرحله پیدایش علم خط نیاز ضروری انسان شد در حقیقت اختراع و ابداع خط زمینه انباشت علم و پیشرفت علم را فراهم آورد.

اگر چه همه انسان‌ها به یک درجه خلاق نیستند و بیشتر آنها خشنودند که از اختراعات دیگران استفاده می‌کنند ولی پیدایش خط و نوشتار باعث رشد فرهنگ و تمدن انسانی شد. تمدن‌ها و فرهنگ‌ها و زبان‌های گوناگون و جنگ‌ها و مهاجرت اقوام مختلف باعث اختلاط فرهنگ‌ها و تکامل فرهنگ بشری شد. در مسیر حرکت و بالندگی فرهنگ‌ها و نیاز انسان به درک یکدیگر ترجمه از زبانی به زبان دیگر ضرورت یافت. اقوام مختلف در طول تاریخ با حفظ زبان به درک فرهنگ و زبان دیگران پرداخته‌اند. فرهنگ زبان که بتوان معادل لغات را یافت در همه زبان‌ها کم و بیش وجود دارد. بعد از انقلاب کبیر فرانسه و انقلاب صنعتی در اروپا. نیاز غرب به منابع و نیاز شرق برای بقا ضرورت فرهنگ لغات را بیش‌تر کرد. یکی از قدیمی‌ترین فرهنگ‌ها بیشتر مربوط به فرهاد میرزا است. این فرهنگ سه زبانه با خط خوش اسداله شیرازی نوشته شده است. در این لغتنامه همه اصول نوشتاری که امکان حاشیه‌نویسی را دارد رعایت شده است. ویژگی این فرهنگنامه قالب شعری است که امکان یادسپاری را بیشتر می‌کند یکی از توانایی‌های شعر و کلام موزون امکان یادسپاری بهتر است.

انسان موجودی ناتمام است چه مادی و چه معنوی و نیاز به گسترش دارد یعنی گسترش تجربه‌های انسانی که در همه عرصه‌ها وجود دارد و رو به پیشرفت است. برای این گسترش راهی جز آموزش و ارتباط وجود ندارد.

منبع اصلی آموزش زبان است و حرف و کلمه حداقل نیاز برای ارتباط است بنابراین ابتدا با کلمه و لغتنامه جوامع انسانی به شناخت اولیه همدیگر پرداختند و برای درک و یافتن معنای بیشتر بسوی دستور زبان و ادبیات یکدیگر رفتند.

نیاز روزافزون غرب پس از رنسانس فکری و فرهنگی و انقلاب صنعتی و رقابت برای دستیابی به منابع اولیه ضرورت درک تمدن‌های باستانی مانند هند و چین و ایران و مصر را بیشتر کرد. جهانگردان کنجکاو و بازرگانان و مستشاران سیاسی و نظامی راه را برای شناخت و گسترش ارتباط فراهم آوردند. نهضت ترجمه و شناخت فرهنگ‌ها بیشترین خدمت را به دانش و تمدن بشری انجام داده است. میراث فرهنگی و تمدن امروز جهان نتیجه تلاش‌های همه کسانی است که کلمه به کلمه زبان‌ها را مقابله و راه دانش و آموزش را هموار کرده‌اند. لغتنامه فرهاد میرزا با خط زیبای اسداله شیرازی اثری فرهنگی و هنری است که در اختیار علاقمندان به فرهنگ و هنر قرار گرفته است.

نام خط و خاطره را به یاد پدر بزرگوارم اسداله شیرازی انتخاب کردم که به نوعی بی‌چگونگی هنر و ادامه آنرا فراتر از زمان نشان دهم.

عطاالله شیرازی